

กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใส ตามหลักพุทธบูรณาการ*

The School Administration Process are Transparent According to Buddhist Principles

¹สมศักดิ์ อัมพรวิสิทธิ์โสภา และ สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

¹Somsak Ampornvisitsopa and Suddhipong Srivichai

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Email: namesak@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อพัฒนากระบวนการ และจัดสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของกระบวนการ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใสในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง อันเนื่องมาจาก ขาดการกระจายอำนาจ ขาดการติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานต้นสังกัด และบุคลากรขาดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน

2. การพัฒนากระบวนการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรมต้องพัฒนาใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารงานทั่วไป โดยทำให้เกิด ความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ โดยอาศัยหลักพุทธธรรมอันประกอบด้วยหลักโลกบาลธรรม คือ หิริ โอตตัปปะ และ ศีลข้อ 2 อทินนาทานา เวรมณี คือ งดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้

3. กระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ สรุปได้ว่าต้องประกอบไปด้วย ความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้ โดยมีกระบวนการ คือ การวางแผน การลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในการวางแผน การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และการปรับปรุงการดำเนินการอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นยกระดับคุณภาพ

สรุปผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาสามารถสรุปเป็น “TAAD MODDL” Transparency = ความเปิดเผย Administrative = ความรับผิดชอบ Accountability = การตรวจสอบได้ และ Dhamma = การบูรณาการ หลักพุทธธรรมโดยมีการดำเนินการอย่างเป็นกระบวนการและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา; ความโปร่งใส; พุทธบูรณาการ

Abstract

This Research Propose the Transparent Administration Process in Primary Schools Based on Buddhist Principles. This Mixed Method Research. The Quantitative Data Were Collected from 170 samples in Primary Schools in Pathumthani Province through Questionnaires and Analyzed by Mean, Percentage, Frequency, and Standard Deviation. The Qualitative data were collected by Interviews with 9 experts and Connoisseurship, and then Analyzed by Content Analysis.

The results of the study found that

1. The Current Situations and Problems of Transparent Administration in Primary Schools were at the Moderate Level Totally. The Causes of the Problems Came From the Lack of Decentralization, Follow-up and Monitor from the Headquarters, and Qualified and Responsible Personnel.

2. The Development of Enhancement Process of Transparent Administration in Schools based on Buddhist Principles must be done in 4 Aspects; Academic, Budget, Personnel Management, and General Management, based on the Principles of Moral Shame, Moral Dread, and not taking what is not given.

3. The Transparent Administration Process in Primary Schools based on Buddhist Principles Consists of Transparency, Responsibility, and Accountability by the Process of Planning, Doing, Evaluating, and Adjusting for Improvement.

The Body of Knowledge Obtained from the Study can be concluded into “TAAD Model” Consisting of Transparency, Administration, Accountability, and Dhamma.

Keywords: School Administration; Transparent; Buddhist Principles

บทนำ

ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ เป็นการประยุกต์แนวคิดของการประเมินคุณธรรมการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ขององค์การต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ คือ องค์การต่อต้านการทุจริตและสิทธิพลเมือง จากสาธารณรัฐเกาหลี โดยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ความโปร่งใส หมายถึง การกระทำการใดๆ ของภาครัฐทั้งในระดับบุคคลและองค์กรที่ผู้อื่นสามารถมองเห็นได้ คาดเดาได้ และเข้าใจได้ ครอบคลุมถึงทุกการกระทำที่เป็นผลจากการตัดสินใจของผู้บริหาร การดำเนินงานทางธุรกิจ และงานสาธารณประโยชน์ต่างๆ เช่น การมีระบบงานและขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน การมีหลักเกณฑ์ประเมินหรือการให้คุณให้โทษที่ชัดเจน การเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องอย่างตรงไปตรงมา ความโปร่งใสจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการตรวจสอบความถูกต้อง และช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริต รวมทั้งนำไปสู่การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างผู้ปฏิบัติร่วมกันในองค์กรเดียวกัน ระหว่างประชาชนต่อรัฐไปจนถึงระหว่างคนในชาติด้วยกัน ตลอดจนการปฏิบัติงานตามจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ (Khorpomprasert, 2011) ดังนั้นทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนควรปรับปรุงกลไกการทำงานให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อประชาชนจะได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยสะดวก และช่วยตรวจสอบความถูกต้องในการทำงานได้ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวังของสังคม (Phrakruvitsaturos, 2017)

การทุจริตเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ได้กลายมาเป็นปัญหาที่มีความสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งของหลายประเทศ โดยปัญหานี้ยังไม่มี ที่ท่าว่าจะหมดไป อีกทั้งยังทวีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ แม้ว่าหลายประเทศได้ก้าวเข้าสู่ความทันสมัย มีระบบการบริหารราชการสมัยใหม่ มีการรณรงค์จากองค์กรของรัฐหรือองค์กรอิสระต่างๆ อย่างเช่น องค์กรสหประชาชาติ ธนาคารโลกและภาคประชาชน ที่ต่างเห็นพ้องกันว่าคอร์รัปชันเป็นปัญหาที่นำไปสู่ความยากจน และเป็นอุปสรรคที่ขัดขวางการพัฒนาอย่างแท้จริง สำหรับประเทศไทยปัญหาคอร์รัปชันเกิดขึ้นในสังคมไทยมาช้านานและมีแนวโน้มที่จะมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ และพบปัญหาดังกล่าวเกือบทุกภาคส่วน ถึงแม้รัฐบาลมีความพยายามป้องกันและแก้ไขมาโดยตลอด

ด้วยประเทศไทยได้ลงนามการเป็นประเทศภาคีภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการต่อต้านการทุจริต (UNCAC) พ.ศ. 2546 ซึ่งผลของการเป็นภาคีดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยมีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริต อาทิ พ.ร.บ. ความร่วมมือระหว่างประเทศในทางอาญา ทั้งการยึดอายัดและริบทรัพย์สิน เป็นต้น และได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต แต่ปัญหาการทุจริตในประเทศไทยไม่ได้มีแนวโน้มลดน้อยถอยลง ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทั้งในวงราชการ การเมือง จึงกลายเป็นประเด็นที่คนให้ความสนใจเพราะเป็นสาเหตุหนึ่งที่นำพาประเทศเข้าสู่ภาวะวิกฤติ รัฐบาลได้ปรับบทบาทของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐราชการและภาค

เอกชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (Puangngam, and Aksang, 2004) สามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของภาครัฐ รวมถึงมีองค์กรอิสระที่คอยกำกับตรวจสอบการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) อย่างมาก โดยมีกรอบความคิดหลักที่ต้องการบริหารงบประมาณให้เป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้ (The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission, 2016)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาโดยตรงมีกฎหมาย กฎเกณฑ์และระเบียบรองรับที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านงบประมาณ วิชาการ การบริหาร งานบุคคล และบริหารทั่วไป มีการจัดปัจจัยในการบริหารจัดการ เช่น โครงสร้างและการแบ่งส่วนงาน การจัดทำคู่มือการดำเนินงาน การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณครูและบุคลากรการจัดและสนับสนุนเทคโนโลยีเพื่อการปฏิบัติงาน จากพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2559 มาตรา 4 “เจ้าหน้าที่ของรัฐ” หมายความว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่นซึ่งมีตำแหน่ง หรือเงินเดือนประจำ พนักงานหรือบุคคลผู้ปฏิบัติงานในรัฐวิสาหกิจหรือหน่วยงานของรัฐ ผู้บริหารท้องถิ่นและ สมาชิกสภาท้องถิ่นซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่ และให้หมายความรวมถึงกรรมการ อนุกรรมการ ลูกจ้างของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือหน่วยงานของรัฐ และบุคคลหรือคณะ บุคคลซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของรัฐในการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐ ได้มีบทกำหนดโทษไว้ในมาตรา 123 เจ้าหน้าที่ของรัฐผู้ใดปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งที่ตนมิได้มีตำแหน่ง หรือหน้าที่นั้นเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีครุได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น ต้องระวางโทษจำคุก ตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีหรือปรับตั้งแต่สองพันบาทถึงสองหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (The Royal Gazette, 2016) แต่จากผลการวิจัย เรื่อง การรั่วไหลของงบประมาณแผ่นดินในการศึกษาภาคบังคับ” ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ โดยเก็บข้อมูลในระดับเขตพื้นที่การศึกษาและระดับโรงเรียน ซึ่งได้ใช้โรงเรียนที่จัดการศึกษาภาคบังคับเป็นกลุ่มตัวอย่าง พบการรั่วไหลของเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานและเงินค่าใช้จ่ายรายหัวที่มีแนวโน้มสูงขึ้น (The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission, 2016)

จะเห็นได้ว่าปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ยังคงเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงและเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะองค์กรที่รับผิดชอบงานจัดการศึกษาส่วนใหญ่ของประเทศ ได้ตระหนักในความสำคัญของการเตรียมการด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสถานศึกษา เพื่อวางรากฐานการปลูกจิตสำนึกซึ่งเป็นกลไกในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสถานศึกษา โดยมุ่งพัฒนาทุกหน่วยงานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีระบบและวิถีความพอเพียง มีความสุจริต รับผิดชอบ ปลอดภัย สุขส่งเสริม สนับสนุนการจัดองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมและต่อต้านการทุจริต อย่างเป็นระบบและมีเครือข่ายระดับชาติและนานาชาติที่เข้มแข็งและก้าวหน้าอย่างมีพลวัต (The Office of the Basic Education, 2016a) ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมไทยนับวันจะมีความซับซ้อน วัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทำให้โครงสร้างสังคมอ่อนแอ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้าน ทั้งทางด้านวัฒนธรรม การเมือง และการศึกษา โดยการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารมีความสำคัญมาก เพราะการบริหารเปรียบเสมือนตัวขับเคลื่อนของประเทศ ผู้บริหารถือว่ามีความสำคัญมากที่เป็นตัวขับเคลื่อนการบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จ (The Department of Local Administration, 2004)

ในอดีตทุกยุคสมัยที่ผ่านมาศาสนาได้มีบทบาทช่วยเหลือสังคม ทำให้คนในสังคมอยู่กันเป็นสุข ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวกับหลักความดี มาใช้ในการแก้ปัญหาในเรื่องความโปร่งใสในสังคมปัจจุบัน ธรรมที่คุ้มครองใจมนุษย์ไว้ให้อยู่ในความดีมีให้ละเมียดศีลธรรม และให้อยู่กันด้วยความเรียบร้อยสงบสุข ช่วยให้โลกมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เดือดร้อนและสับสนวุ่นวาย คือ 1) หิริ หมายถึง ความละอายบาป ละอายใจต่อการทำความชั่ว 2) โอตตปปะ) หมายถึง ความกลัวบาป เกรงกลัวต่อความชั่ว และผลของกรรมชั่ว (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อแสดงให้เห็นว่า หลักพุทธธรรม เป็นหลักปฏิบัติที่มีความสำคัญในการบริหารราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักโลกบาลธรรม ซึ่งเป็นหลักพื้นฐานของมนุษย์เพื่อบูรณาการกับการบริหารจัดการที่ดีตามหลักการสากล เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงพัฒนา การบริหารสถานศึกษาให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ใช้การศึกษาสำรวจ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม โดยใช้แบบสอบถามกับผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี จำนวน 170 ท่าน โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา และการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำเสนอกระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้เกิดความโปร่งใสด้วยหลักพุทธบูรณาการ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา รวมทั้งการลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยตัวเองตามระเบียบวิธีวิจัย และตามประเด็นโจทย์วิจัย วิธีดำเนินงานวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา การสังเคราะห์เนื้อหา และเผยแพร่ นำข้อมูลที่ได้คืนข้อมูลสู่สถานศึกษาทั้งหมด เพื่อพัฒนารูปแบบต่อไปซึ่งดำเนินการ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา

- 2) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญ
- 3) ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/ท่าน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการที่เกี่ยวข้องชาวด้านการบริหารจำนวน 3 รูป ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 2 ท่าน ผู้บริหารสถานศึกษา 4 ท่าน
- 4) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอเขียนเป็นความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ ดังนี้

- 1) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ
- 2) ระดับความคิดเห็นของผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา ต่อการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นข้อคำถาม วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือรักษาการผู้อำนวยการสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นข้อคำถาม
- 3) นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ นำเสนอผลการวิจัยในลักษณะพรรณนาเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

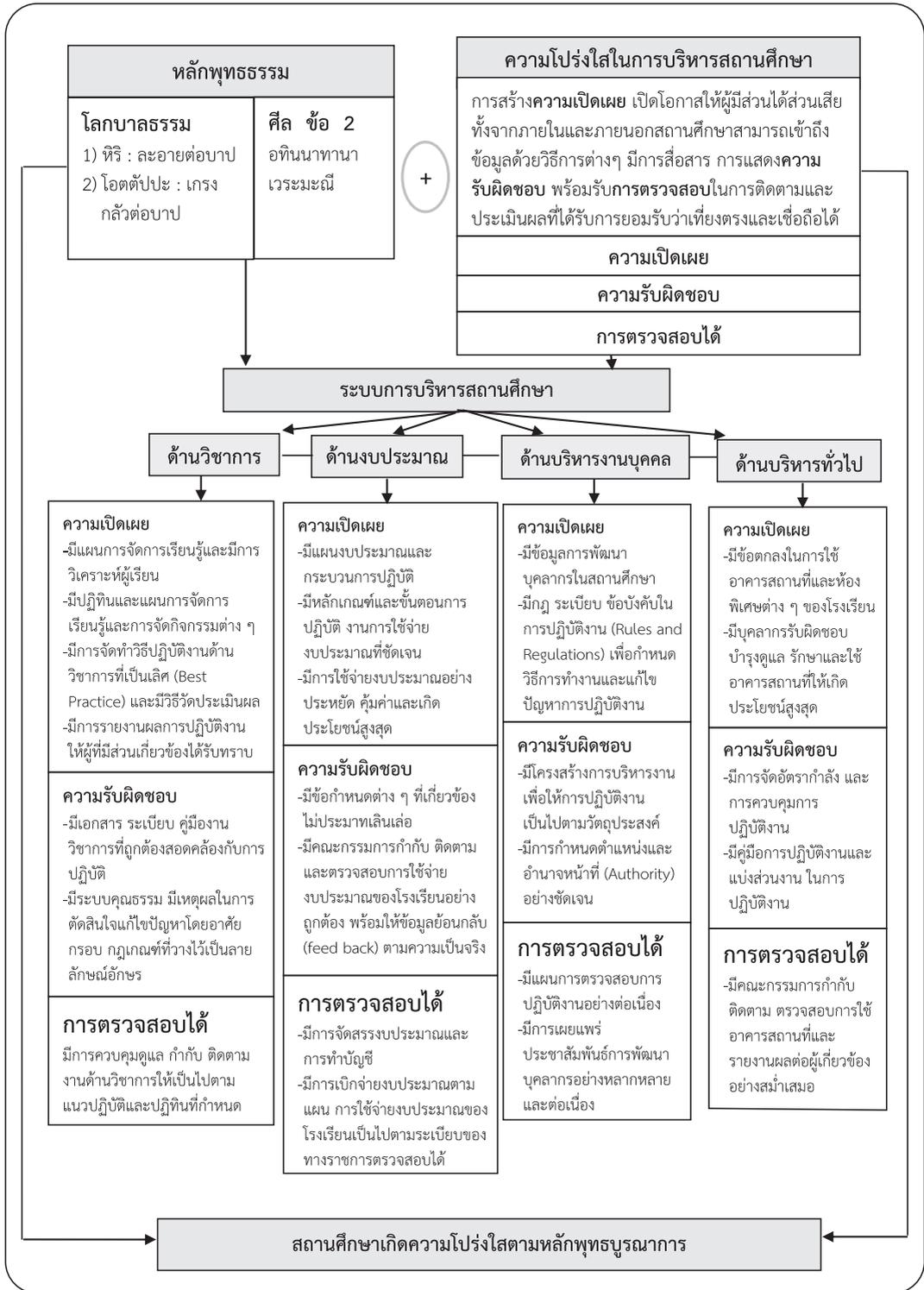
สภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใส

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหา การบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาในด้านความโปร่งใส ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น 170 ชุด โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ดังนี้

ระดับการบริหารงาน 4 ด้านของสภาพ การบริหารจัดการสถานศึกษาระดับประถมศึกษา โดยหลักความโปร่งใส ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง โดยให้เหตุผลประกอบว่า 1) ผู้บริหารระดับสูงไม่มีการกระจายอำนาจ และขาดการติดตามตรวจสอบจากหน่วยงานต้นสังกัด 2) บุคลากรขาดความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน อีกทั้งบุคลากรมีภาระงานมาก 3) บุคลากรไม่ตระหนักหรือไม่ละเอียดใจต่อการกระทำผิดไม่เกรงกลัวต่อผลของการกระทำผิดนั้น 4) ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างเด็ดขาด

แนวทางการพัฒนากระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ มีความเหมาะสมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสได้จริง ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบกระบวนการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ

จากแผนภาพที่ 1 สามารถอธิบายโดยสรุปดังนี้

1. โรงเรียนสามารถปฏิบัติได้ภายใต้กรอบเงื่อนไขตามตัวอักษรไม่ได้เกิดการบูรณาการให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง นโยบายที่ไม่ชัดเจนเปลี่ยนแปลงตามผู้บริหารของหน่วยงานต้นสังกัด

2. ถ้าต้องการให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานมีความชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พร้อมเปิดใจกว้างในการรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ จากทุกภาคส่วน สร้างค่านิยมแห่งการทำดี โดยหัวหน้าหน่วยงานแต่ละระดับต้องทำตัวเป็นตัวอย่างแก่ลูกน้อง แสดงออกซึ่งความประพฤติ การปฏิบัติในแบบแผนที่ดี เช่น มีความรับผิดชอบ มีความซื่อสัตย์สุจริต ส่งเสริมและยกย่องคนที่ทำความดี มีค่านิยม การเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวโดยปฏิบัติหน้าที่ รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมขององค์กร มีค่านิยมรังเกียจ ไม่ยกย่องคนเลว คนกระทำความชั่ว สภาพแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้เมื่อคนในองค์กรต้องประพฤติปฏิบัติดี มีความอดทนต่อคุณค่าของการทำความดี ไม่ยอมตกเป็นทาสของความไม่ดีทั้งหลาย การสร้างความโปร่งใสนั้นต้องมีการสร้างการยอมรับของผู้นำแต่ละแห่งให้มีความรู้ ความเข้าใจในประโยชน์ที่ได้จากการนำหลักพุทธธรรมไปปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้นำต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ถือว่าเป็นสิ่งเร้าสำคัญให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง

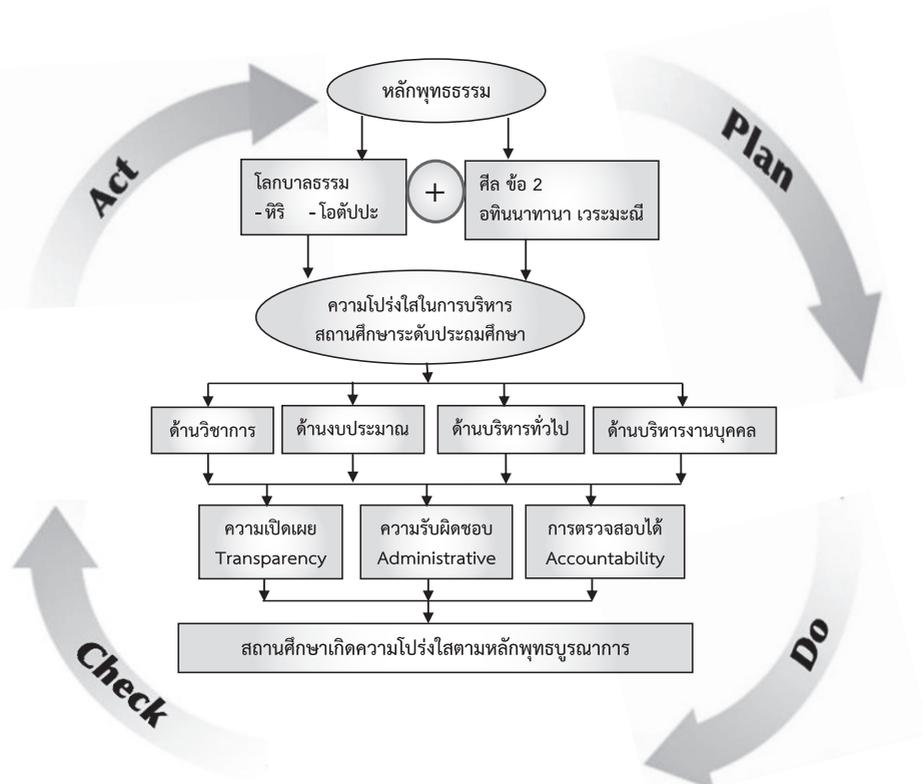
3. หลักธรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 2 หลักธรรมที่สำคัญ คือ โลกบาลธรรม และศีลข้อ 2 อทินนาทาน เภรณิ การบริหารจัดการสถานศึกษาในด้านความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม มีหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำมาบริหารทั้งในระดับบุคคล ด้วยการนำหลักโลกบาลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเตือนตนเองให้คิดดี ปฏิบัติดี และการนำศีล ข้อ 2 อันเป็นการหลักธรรมในการทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคีเคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน และเมื่อมีการนำมาบูรณาการในการสร้างความโปร่งใส ซึ่งจะอาศัยความเปิดเผย มีความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้ เพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลและสิ่งสำคัญต้องต้องสนองความต้องการของประชาชนเป็นอย่างดี

4. แนวทางในการสร้างความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร ควรมีการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารงาน มีรายละเอียดที่สำคัญ ในระดับบุคคลควรเน้นการพัฒนาบุคคล โครงสร้างและปลูกฝังจิตสำนึกของผู้นำที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีจิตอาสา มีความรับผิดชอบ มีวินัย ซื่อตรงสุจริต มีหิริ โอตตัปปะ ควรมีประเมิณผลวัดผล นอกจากปริมาณงานคุณภาพการเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดี ช่วยเหลืออุทิศให้กับส่วนรวมด้วย ในระดับโรงเรียนควรสร้างและให้ความสำคัญกับองค์กรที่ใช้จ่ายงบประมาณของรัฐ ประหยัด คุ่มค่า มีการเบิกจ่ายงบประมาณที่โปร่งใส เป็นองค์กรที่ให้ข้อมูลข่าวสารและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และในการสร้างความโปร่งใส เปิดเผยข้อมูลข่าวสารให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องรู้ทุกอย่างจะเป็นเกราะป้องกันการดำเนินงานของได้ ในการสร้างความโปร่งใสในองค์กรในการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการบริหารนั้นผู้นำฝ่ายบริหารต้องเป็นผู้นำ การนำหลักธรรมกับการบริหารสิ่งที่ได้คือความยั่งยืนเพราะทำจากภายในจิตใจไม่ใช่อยากได้รางวัล การสร้างจิตสาธารณะเป็นกุศลให้กล่อมเกลาคคนให้เป็นคนดีมีเสแสร้ง ต้องสร้างให้ยั่งยืน

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาให้เกิดความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม มีหลักพุทธธรรมที่มีความเหมาะสมและครอบคลุมในการนำมาบริหารทั้งในระดับบุคคล ด้วยการนำหลักโลกบาลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องเตือนตนเองให้คิดดี ปฏิบัติดี และการนำศีลข้อ 2 คือการงดเว้นจากอทินนาทานหรือการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ การงดเว้นจากการทุจริตจะคงอยู่อย่างยั่งยืนก็ต่อเมื่อมีหิริและโอตตปละเป็นพื้นฐาน ถ้าปราศจากธรรมทั้งสองประการนี้แล้ว คนเราย่อมสามารถที่จะทำการทุจริตและประพฤติมิชอบได้ตลอดเวลา ดังนั้นเมื่อมีการนำมาบูรณาการกับการบริหารสถานศึกษาจะทำให้เกิดการบริหารงานต้องอาศัยความเปิดเผย ความรับผิดชอบ และการตรวจสอบได้มาบูรณาการในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

กระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษาให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ การบริหารสถานศึกษาแบ่งออกเป็น 4 งานหลักประกอบด้วย ทั้งด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย TAAD MODEL

อภิปรายผลการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการบริหารสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ให้มีความโปร่งใสตามหลักพุทธบูรณาการ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาพัฒนากระบวนการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาด้วยความโปร่งใสตามหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (The Office of the Basic Education, 2016) คู่มือประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) IIT-School : แบบสำรวจความคิดเห็น Internal Integrity & Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา EIT-School : แบบสำรวจความคิดเห็น External Integrity & Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา และ EBIT-School : แบบสำรวจใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ Evidence - based Integrity & Transparency Assessment สำหรับการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของสถานศึกษา ได้ให้แนวทางในการประเมินสถานศึกษาเพื่อสร้างโปร่งใสใน 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหาร งานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป โดยให้การประเมินครอบคลุมในเรื่อง ความเปิดเผย ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ สอดคล้องกับแนวทางของสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, ม.ป.ป.) คำอธิบายเชิงประจักษ์ ในการปฏิบัติราชการตามภารกิจหลักของหน่วยงาน ควรส่งเสริมให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) โดยกระบวนการต่างๆ ต้องมีความเปิดเผย ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน เพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของหน่วยงานให้ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดการยอมรับร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย เพื่อนำความต้องการของประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมาเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ การจัดสรรทรัพยากร การแก้ปัญหา การปรับปรุงการดำเนินงาน และผลักดันยุทธศาสตร์เพื่อแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญในการสร้างกลไกการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (The Office of the Basic Education, 2016) ได้กำหนดเกณฑ์ในการประเมินมาตรฐานโรงเรียนสุจริต ในโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมและธรรมาภิบาลในสถานศึกษา “ป้องกันการทุจริต” ไว้ 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบริหาร งานบุคคล และด้านบริหารทั่วไป

อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นความนุ่มลึกของศาสตร์ทางซีกโลกตะวันตกและซีกโลกตะวันออกที่มาประสานกันอย่างกลมกลืน ซีกโลกตะวันตกเน้นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับและอาจหมายรวมถึงกฎหมายเพื่อใช้บังคับผู้คนในสังคมให้ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ การสร้างความโปร่งใสจึงเน้นหนักไปในเรื่องของกฎหมาย บทกำหนดโทษ แต่ด้วยซีกโลกตะวันออกซึ่งมีวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความนุ่มลึกทางศาสนา การที่สังคมพื้นฐานวัฒนธรรมไทยที่ผูกพันกับปรัชญาในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคล จากจิตใจพัฒนาคนจากคุณธรรม จริยธรรม เน้นให้คนประพฤติปฏิบัติตน มีความงอกงามทางจิตใจได้

มุ่งเน้นในเรื่องกฎหมาย การบูรณาการทั้งสองวัฒนธรรมที่ฝั่งหนึ่งเน้นระเบียบอีกฝั่งเน้นคุณธรรม จึงเสมือน การประสานกฎหมายกับคุณธรรมโดยใช้ทางเชื่อมผ่านพุทธศาสนา ในยุคที่โลกเจริญด้วยเทคโนโลยีผู้คน ขวนขวายหาความสำเร็จโดยปราศจากหลักเหตุผล ขาดทำนองคลองธรรม เน้นวัตถุมากกว่าคุณธรรม กระบวนการสร้างความโปร่งใสในการบริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นต้องใช้ทั้งกฎหมายและศาสนา เข้าไปควบคุมพฤติกรรมของคนตั้งแต่จากภายในยกระดับจิตใจให้เห็นคุณค่าแห่งตน อันเป็นหลักเบื้องต้น แห่งพุทธธรรม และใช้กฎหมายเพื่อดำรงไว้ซึ่งบทกำหนดโทษอันจะเป็นการป้องปรามอีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายการสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการสถานศึกษา ทั้งในระยะ สั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อความต่อเนื่องในการบริหารงาน
2. ควรมีกระบวนการสร้างและการส่งเสริมการเรียนรู้การบริหารจัดการสถานศึกษา ด้วยความ โปร่งใสด้วยการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเกิดการทำงานด้วยใจ ให้ทุกคนเห็นถึงคุณค่าของการร่วม คิด ร่วมแรง ร่วมใจ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม
3. ควรเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนในการ ป้องกันการทุจริตเชิงพุทธธรรมรวมถึงการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. ควรเปิดโอกาสผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริต การป้องกันการ ทุจริต และกำหนดหลักสูตรอบรมผู้บริหารและบุคลากร ในการนำหลักความโปร่งใสและหลักพุทธธรรม มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละลักษณะงานให้มีความเป็นระบบ และมีความต่อเนื่องในแต่ละ หลักสูตร
2. ควรมีการสร้างเครือข่าย การบริหารจัดการสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลโรงเรียนสุจริตให้เป็น ต้นแบบในการสร้างสถานศึกษาอื่นให้ได้รับรางวัลเหมือนสถานศึกษาของตนเองเพื่อเป็นการส่งเสริมให้ สถานศึกษาเป็นองค์กรที่มีเครือข่ายขององค์กรแห่งความดี องค์กรแห่งความโปร่งใส
3. ควรมีการติดตามตรวจสอบ และประเมินผล การนำหลักความโปร่งใสและการนำหลัก พุทธธรรมไป ประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนพร้อมทั้งให้รางวัลเป็นการให้เกียรติซึ่งกันและกัน
4. การสร้างความโปร่งใสจำเป็นต้องมีการสร้างการยอมรับของผู้บริหารแต่ละแห่งให้มีความรู้ ความ เข้าใจในประโยชน์ที่ได้จากการนำหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ถือว่าเป็นสิ่งเร้าสำคัญให้เกิดการปฏิบัติกันอย่างจริงจัง

5. เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารการลงโทษ ให้ประชาชนได้ทราบโดยไม่เป็นการละเมิดสิทธิบุคคลเพื่อให้ผู้ที่ทุจริตเกิดความละอายต่อสังคม ให้เกิดความโปร่งใสในสังคม บางครั้งสังคมต้องลงโทษที่หนักกว่ากฎหมาย คือ การลงโทษทางสังคม เช่น ไม่อยากร่วมกิจกรรม ไม่เป็นที่ต้องการของสังคมรวมไปถึงถูกละเลยด้วยทำให้คนนั้นอยู่ในสังคมไม่ได้ เพื่อเพิ่มความชัดเจนในการยอมรับการอยู่ร่วมกันในสังคม

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการกับหลักพุทธธรรมเพื่อการสร้างควมมีประสิทธิภาพในการนำมาปฏิบัติงาน
2. ควรศึกษาองค์ประกอบของหลักธรรมที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาที่ไม่ได้นำศึกษาในงานวิจัยนี้เพิ่มเติม เช่น พรหมวิหาร 4 หลักไตรสิกขา ศีล และอริยสัจ 4 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน
3. ควรทำการวิจัยในเชิงลึกโดยเพิ่มการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

References

- Khorpornprasert, B. (2011). The Approach to Develop Transparency Standard of Government Organizations. *Journal of Management Sciences*, 28(1), 33-48.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Phrakruvjitsaturos. (2017). An Application of Brahmavihara Dhamma Principle in Administration of School Administrators according To Teacher's Opinions in the Charity School Group Songkhla Province. *Journal of MCU Nakhondhat*, 4(1), 1-16.
- Puangngam, K, and Aksang, A. (2004). *A New Dimension to Guide Local Governments That Come From Direct Election of the People*. Bangkok: Sematham.
- The Department of Local Administration. (2004). *Development of Effective Local Governments by Making Management Performance Indicators*. Bangkok: NIDA.
- The Office of the Basic Education (2016). *The Standard School Honestly*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.
- The Office of the Basic Education (2016a). *Benchmark Assessment Guide The School in Good Faith*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.
- The Office of the Basic Education. (2016). *Guide For Evaluating Integrity and Transparency in the Operations of Government Agencies*. Bangkok: National Office of Buddhism Press.
- The Office of the Board of the National Anti-Corruption Commission. (2016). *Strategies on Fraud Prevention and Suppression in Phase 3 (B.E.2560 – 2564)*. Nonthaburi: Office of the Board of the national anti-corruption Commission.
- The Royal Gazette. (2016). *The Constitutional Assembly act Regarding the Prevention and Suppression of Corruption, B.E. 2542 (No. 4)*. Volume 133, episode 114, (December 30), pp. 1-5.